

מלאכת ממחק

בעור, כלי, משחה ואוכל

שוע"ר סי' לב

ט בשעת עיבודו שהוא נקרא גויל, היו חולקין אותו לשנים, והחלק החיצון שהוא לצד השער נקרא קלף, שנקלף מחלק הפנימי הדבוק לבשר הנקרא דוכסוסטוס, כי דוך הוא מקום בלשון ארמי וסוסטוס הוא בשר בלשון יון ... וגוילים שלנו שאין חולקים אותם, יש להם דין קלף, וכותבין עליהם תפילין בצד שכלפי הבשר, כי מה שמגררים מהעור קליפתו העליונה שבמקום שער, אינו אלא כדי מה שצריך לתקנו ולהחליקו, ואפילו אם היו חולקין אותו לשנים היה צריך לגרר ממנו כל כך, ומצד הבשר גורדין ממנו הרבה, עד שאין נשאר אלא הקלף בלבד.

י וצריך ליזהר שיהא העור מונח בסיד עד שיפול השער מעליו מאליו.

שוע"ר סי' שב

טו הממחק את העור, דהיינו שמגרר את הצמר או השער מעל העור עד שיחליק פני העור, חייב, והוא מאבות מלאכות, שכן היו עושין במשכן בעורות תחשים ואילים מאדמים.

לפיכך אין מגרדין סנדל או מנעל בין חדש בין ישן אפילו בגב הסכין, ואין צריך לומר בחודו או בצפורן, מפני שקולף את העור מעט, והרי זה ממחק.

טז לפיכך הנוהגים לקנח מנעליהם בברזל הקבוע לפני פתח בית הכנסת, לא יפה הם עושים, שהרי הוא חד כמו גב הסכין, ולכן צריך לעשותו עב ורחב בראשו.

שוע"ר סי' שיד

כא הממרח רטייה דהיינו שמחליק ומשווה הגומות שבה, וכן הממרח שעוה או זפת וכל כיוצא בהן מדברים המתמרחים עד שהחליק פניהם, הרי זה תולדת ממחק את העור, דהיינו שמגרר את הצמר או השער מעל העור עד שמחליק פניו שהוא אב מלאכה שכן היו עושין במשכן כמו שנתבאר בסי' ש"ב.

לפיכך אין סותמין נקב בשעוה וכיוצא בה ... גזירה שמא ימרח השעוה לדבקה בדופני הכלי סביב הנקב עד שיחליק פניה שם ויתחייב משום ממחק.

ואפילו בשומן או בשמן עב אסור לסתום גזרה משום שעוה.

מ"א סי' שטז

כד [לא ישפשף ברגליו רוק על גבי קרקע, משום משוה גומות], וצ"ע דליתסר משום מירוח עצמו. ויש לומר דממרח לא שייך אלא כשכונתו שיתמרח דבר על גבי חבירו, אבל הכא רוצה שיבלע בקרקע.

רמ"א סי' שכא

יט ומותר להחליק האוכל בשבת, ולא הוי בזה משום ממחק, הואיל ואפשר לאכול בלא זה. ומכל מקום המחמיר במאכל של תפוחים וכדומה שדרכו בכך, תבוא עליו ברכה.

מ"א שם

כט דיש עיבוד באוכלין מדרבנן ... והמחליק הוי כממחק. ומותר למרח התפוחים [שישובו] גם למקום הריקן. והוא הדין על הלחם.

שוע"ר סי' שכג

יא מותר לשפשף הכלים ... כדי לצחצחם לצורך היום. חוץ מכלי כסף בגרתקון ... מפני שהוא מגרר את הכסף וממחקו ... והממחק הוא מאבות מלאכות.

שוע"ר סי' שכח

ל רטייה שהסירה מעל גבי המכה במזיד, אפילו עודה בידו אסור להחזירה, גזרה שמא ימרח ויחליק הגומות שבה ויתחייב משום ממחק כמ"ש בסי' ש"ד.

שוע"ר סי' שמ

א הגוזז ... חייב, והוא מאבות מלאכות שכן במשכן היו גוזזין עורות התחשים ואילים.

שוע"ר סי' תקיד

יא אסור לחמם נר של שעוה ולדבקו בכותל או במנורה, גזרה שמא ימרח, דהיינו שישפשפנו להחליקו על פני שטח הכותל, והוא תולדת הממחק.